

„POSTIMEHE“
raamatukauplus

oli, on
ja
jääb

soodsaimaks ostukohaks

Tartu
õpilaste perele

Ed Meksi

KARUSNAHA- JA
MÜTSIÄRI

Soovitab
suures valikus kõiksugu

vormimütse

kaabusid

karusnahku

Kauba tän. 7.

TRÜKIKODA

«VARRAK»

TARTUS, SUURTURG 2. TEL. 3-20

Valmistab maitsekalt ja mõõdukate hindadega

IGASUGUSEID TRÜKITÖID

kõige lihtsamatest kõige keerukamateni.

ESTI
RAAMATUKAUP-
LUS

Raamatukauplus.

//

Kirjutustarbed.

I I L

TARTU POEGLASTEGÜMNAASIUMI, 1. GÜMNAASIUMI, 1. PRO- GÜMNAASIUMI, 1. REALKOOLI, TEHNIKUMI JA TEHNIKA- KOOLI ÕPILASKONNA AJAKIRI.

TOIMETUS: Vastutav toimetaja — õpet. J. Konks, päätoimetaja — O. Linde, tegev-
toimetaja — R. Uustal, toimetuse liikmed: O. Kuusik, E. Noorkukk,
M. Port, I. Rebane, A. Sarv ja H. Meema.

V aastakäik.

NOVEMBER 1937.

Nr. 1.

Töötage ja talitage kui mehed, kes tunnevad oma eesmärki!

Tuleval kevadel lõpetab endine koolisüsteem oma olemasolu. 5-klassilised gümnaasiumid lähevad hingusele. Nende asemele on ker-
kimas uued keskkoolid ja gümnaasiumid.

Teile, 5-klassilise Tartu Poeglastegümnaasiumi viimsele lennule, tahan panna südamele kahte asja: tehke tõhusat tööd, et teie teile tagant järele ruttavatele uute koolide, ühe õppeaasta rohkem õppinud lõpetajatele jalgu ei jää, vaid et teie ümmarguse hariduse omandanud meestena püsiksite nende kõrval kindlana elus, avaldades igati oma tulevasel tööalal indu, head töötahet ja mehelikku tublidust. **Saage hakkajateks meesteks!** Kuid pidage meeles, et selle eeltingimuseks on, et olete juba nüüd, viimse klassi õpilastena, hakkajad mehed!

Ning teiseks, tuletage ikka jälle meelde seda, mida teile juba kord ütlesin koolikogumisel: **Teie, viimne Poeglastegümnaasiumi lend, vajutate sellele koolile peale oma pitsati**, mis seda kooli iseloomustavana jääb püsima tema mälestusse. **Hoidke kõrgel Poeglastegümnaasiumi au ja talitage selle järgi.**

Teie kõik aga, kes teie õpite ühe juhtimise alla koondunud mitmekesistes koolides, hoidke endal alati silmade ees teadmist, et teie kõik ka praegu juba olete rakendunud **meie väikest isamaad ülesehitavale tööle**. Iga ilmaaegu raisatud hetk on sellest õilsast tööst loobumishetk. Iga väärnähtus teie elus on mõra raiumine isamaahoonesse. Seepärast **talitage ja töötage kui mehed, kes tunnevad oma eesmärki ja ausa püüdmisega rühivad väsimatult selle poole!** Selle eest tänab teid kord teie isamaa ja tasub teile teie enda õnnelik elu.

V. Negro.

Aastapäevaks.

On vahelduvad elus kurbus rõõmuga, õnnetused õnnehetkedega, raskeile töörikkadele aegadele järgnevad pidulik-ülevaldavad päevad. Seisame meiega sedapuhku nende rõõmu- ja pidupäevade lähel — pühitsemas oma kooli 133. aastapäeva. Palju on neid aastaid, palju on olnud nende kestel neidki, kes on veetnud nii raskusteküllaseid tööpäevi kui ka rõõmustrõkkavaid tunde neis ruumes. Ja aina uusi astub nende ridadesse, keda seovad selle kooliga mälestused ühiselt veedetud õpiajast, tööst ja pingutavaist raskustest ent ka ülevaist momentidest, mis kõik moodustavad tugeva katkestamatu sideme ja ühtekuuluvuse. Järgnegu veel palju, palju aastaid, mis kasvataksid selle pere liikmete arvu, mälestusi ja kiindumist oma koolisse!

Olav Linde,
õpilaskonna vanem.

August Nieländer 50-aastane.

10. nov. pühitses meie koolide laulu- ja muusikaõpetaja ning orkestrijuht, I Eesti muusikakooli asutaja vabakunstnik August Nieländer oma 50. a. sünnipäeva.

August Nieländer sündis 1. sept. 1887. a. Tartumaal Vanakuuste vallas. Õppis Tartus, kust siirdus päle gümnaasiumi lõpetamist Peterburi. Tolleaegne Peterburi konservatooriumi õpetaja prof. Tamm võttis suurte muusikaliste annetega poisi 1904. a. oma metsasarveklassi maksuta õpilaseks. Hiljem läks N. prof. Kotte fagotiklassi, mille lõpetas 1910. a. esimese eestlasena vabakunstniku diplomiga, lõpetades ühtlasi sõjaväe orkestrijuhitud klassi — N. tegutses orkestrijuhina Tartus ja

Tsarskoe Seloo's ning võttis osa Maailma- ja Vabadussõjast. 1918. a. asutas ta I Eesti muusikakooli.

Muusika- ja lauluõpetajana tegutseb A. Nieländer päle meie koolide veel Vene gümnaasiumis ja keskkoolis ühtlasi on ta E. Korp. Liidu meeskoori asutaja ja juht ning Tartu Tule- tõrjebriigaadi orkestri pealik. A. N. kuulub korp! „Revelia“ vilistlasperre.

Juubilar on tuntud sõbraliku, õpilasisse alati heatahtlikkusega suhtuva õpetajana, kes oma väsimatu töötahtega on viinud meie koolide orkestri ka väljastpoolt tunnustatud kõrgele tasemele. Edaspidiseks tööks lugupeetavale maestrole raugemata tahet ja jõudu!

J. J.

A. Sarv. Mälestusi suvest.

E. Noorkukk.

Taevatungal.

*Lehti pilland järve vana paju,
nagu vaibaks päikse loojangteel:
ainus tõend, et alles äsja raju
olnud peremeheks õhus, maal ja veel.*

*Tervitelles tukastuvaid pesi
vette vajub viimne kiirtevihk.
Viimseks läikeks virvendab veel vesi —
taevatungla haaras järve avar pihk . .*

*Sääl, kus eha puistas valgusteri,
taevast veega ühte voolvat näed:
pilved, järv kui uinuv hiigelmeri —
valgus vaikusele jätnud vabad käed.*

*Kala küllap põhjast kündis muda —,
kadund seegi nagu päevne rutt. . .
Paat vaid loksus vastu nõtket lauda,
kaidalt kostab kohin — metsa vaikne jutt.*

*Õhtul, nähes punetavat eha,
meenutub too loojumisehetk . . .
Tahaks nõnda kõrgel tõsta keha,
kuni paistab õine taevatungla reth.*

Randlane.

Torm veeretab raskeid laineid randa, virutas neid vastu kaldakive ja ujutas üle kiviklibused neemikud. Üle rohekashalli merekanga käisid valged vahuviirud, nagu oleksid hõbedasoomuselised kalad tulnud laineharjadele hällima. Otse mereseljandiku tagant vidukast kaugusest rullus üles üha uusi pilvi, nagu oleksid lained sääli oma musti murdjapäid tõstnud.

Suurel rannakivil otse veepiirde seisis kalur, käed sügavalt püksitaskuisse surutud ja pikis veesaapais jalad otsekuu mustast kivist välja kasvanud. See oli Kivikuru pereisa Toomas. Ta tumeda habemega ümbritsetud lõug oli surutud rinnale; tuulest ja soolasest mereveest parkunud näos oli kõik nagu kiviks tardunud, ainult tormist merd valvavate terashallide silmade pilk reetis hinge peidetud mure raskust. Üks ta poegadest oli veel merel, nimelt see, kes sõudis Ülemäe paatkonnas, sest kõigile poegadele ei jatkunud temal

aere ega leibagi. Ta siis ei keelanudki, kui Kustas rääkis võõra teenistusse astumisest. Ju sel poisil olid Ülemäega omad plaanid: kohal oli rikkust ja suurust, ja peretütar, kuigi talu ainsam, ei olnud uhkem muist rannatüdrukuist. Ülemäe elamu oli ehitatud kaugemale rannast, et poleks jalus sügisöiti oiglev ja kevaditi metsikult tormitsev meri. Vaid punane katus valge korstnaga vaatas randa üle ahaste põldude, mis ulatusid veel kaugele üle rannamäe. Sääli kasvas vili jõudsasti ja Ülemäel ei puudunud kunagi kala-kõrvane. Nii et Kustase sanna-minerkust võis Toomas ainult rahuldust tunda.

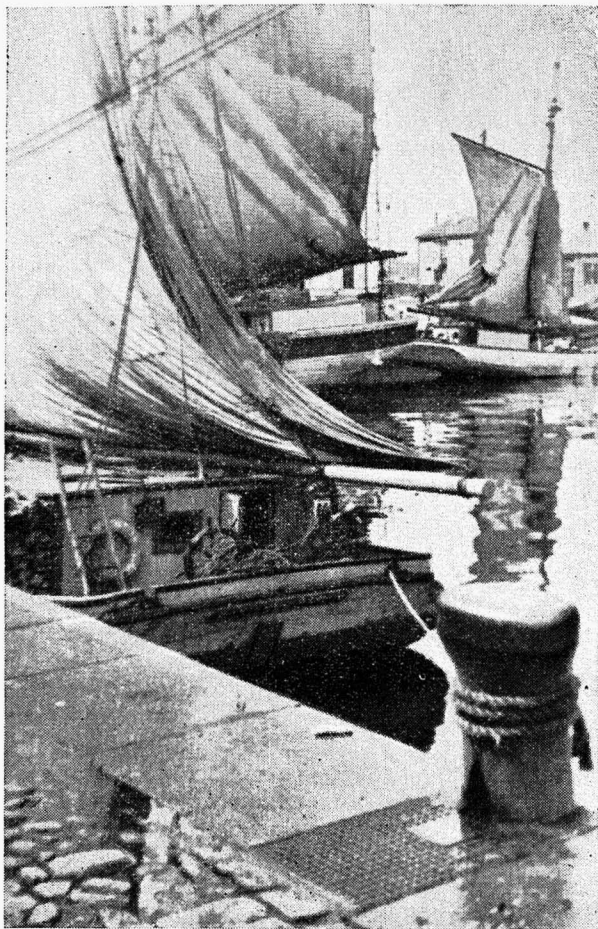
Päälle lõunat, kui tormimärke oli tõusnud mere kohale, olid Kivikuru mehed toonud merest kaladest hõbedased võrgud, puhastanud need saagist ja meriheintest ja riputanud vabudele kuivama. Ülemäe paatkond jäi hiljaks. Nad olid alles siis randa tõtanud ja merele sõudnud, kui Kivikurul juba võrgud olid koristatud vabuaialt tormi jalust ja viidud võrgukotta. Toomas oli näinud veel, kuidas Kustase lai selg kooldus sõudes paadiservani, siis oli paat kadunud laskuva õhtu tumestatud kaugusse.

Nad ei olnud veel tagasi. „Tea, vahest nõuab meri neid — ja nad ei tulegi!...“ mõtles Toomas ja astus kivit maha. Ta tundis käsivartes rahuldamatut pinget ja jõudu, nagu oleksid kämblad klammerdunud ümber märgade aerude ja paat valmis mereleminekuks.

Toomas sammus toa poole, mille taha oli ehitatud madal osmik loo-

madele. Mõlemad olid viletsad ja väikesed, tormide tallatud ja toetusid usaldavalt teineteise vastu. Tuul sõrmitsees Tooma hõlmades ja selja taga hingeldas meri rin-

duõue. Vanem poeg meisterdas murdunud aeru asemele uut, pereema askeldas kolde ümber ja noorim poeg kudus võrku. Isa asus tallutama niudeini ulatuvate sää-

M. Port.

Sadamas.

nutu surijana. Taevas oli kokku langemas pilvede raskuse all.

Madala akna ees laual põles lamp, aitaja töö juures ja merelolijaile pimedusevärava avaja ko-

tega veesaapaid. „Kõik olgu korras, et poleks vaja teistel lõpetada, kui alustajal surm sõbraks!“ armastas ta öelda. Ei räägitud. Igaüks nokitses oma töö kallal.

Vanem poeg, kes mere häälitsemist kuulatanud, sai viimaks üle huulte: „Virele siin kividel: mere neelata ja tuule tõugata, näljaga poolita suutäisi kui vennaga! Kui katsuksin sügisel piiritusemeestega mesti, saaksin endale ehk paadi ja uued püünisedki. Saaksin minemagi siit!...“ Ta tegi nagu rammestavat tööd neid sõnu rääkides.

Isa hallid silmad kukkusid pä-rani ja jäid üksisilmi vaatama nagu roogukasvanud laukad. Ta hääli tuli komistades üle ahtakspigistatud huulte. „Jäta need mineku-plaanid! Meri ei lase nii kergesti vabaks neid, kellele tema on andjaks ja võtjaks. Ihu läheb, hing ja südamerahu jäävad siia. Ja ihu on hingeta kui paat aerudeta — kuhu sa lähed?... Või pole sa randlane?... Piiritusemeestega ära reh-kenda, kuni merest saab kalamaik suhu ja mina hoian aere ja pere-meheohje! Aus nälgimine toidab rohkem kui vääriti saadud kõhu-täis.“

Emal tuli talitsema: „Mis ten'd! Torm väljas ja üks omadest merell!“ — „Saavad mõtted sirgeks. Ei nutt hädalisi aita!“ Emal nägu oli vaoline muresahkade alatisest künnist. Ta kummardus jälle töö kohale. Kaks juba hallikiulist juukse-kahlu vajas ta silmidele nagu pärast pikka elupõuda valmivad vaevavilja rasket parmast.

Töötati edasi. Vanem poeg nohises alistunult. Kõigi meeltesse kerkisid ahnesuine meri ja need, kes olid läinud võrke päästma. Vaheti kuuldus, nagu katsuks kellegi käsi ust ja tammuksid märjad saapad laial künnisekivil. Käidi väljas kuulatamas, aga kõrv ei tabanud inimhääli, ainult lained pu-relesid kivide ümber ja kargasid neile lõrinal kallale.

Kuid õhtusöögiks ei ilmunud Kustas; ei olnud teda ka Ülemäel, kus käidi pärimas. Kuigi raha polnud õli ostmiseks pillata, jäeti lamp aknalauale põlema, et mehed merel teaksid, kuhu suunata paat. Ülemäe tuli ei paista ju randa! Kui neil vaid oleks silma nägijaks ja kätt sõudmiseks! Pereema pidi veel mitu korda käima lävel kuulatamas, enne kui maldas voodisse heita. Aga ega ta saanud uinuda. Toomas võitles kaua rahutusega. Ei ta tihanud kellelegi hakata naiselikult oma muret kurtma.

Siis tuli vaikus tuppa tormipakku ja võttis selle endale unes-asemaks. Väljas oigas rahutu meri; tormi-iil pures niuksuva koerana majanurki ja rabeles jässakate mändide latvades nagu pesastkuk-kunud kotkapoeg. Lainete rüma oli täis metsikut hävitamiskirge.

Kolmandal päeval rauges torm. Kui päike tõusis järgmisel hommikul, oli mere koidikutuulest marrastatud veekangas kui ainus kuldsete kobrulehtede väli. Ümber randade käis valge vahupärg.

Kivikurul ei oodatud enam Kustase kojutulekut, tast ei loodetud enam omil jalul tulijat. Nii oligi. Toodi sõna naaberküllast, et tuldagu vaatama, kas on see üks selle ranna kadunuist, kelle meri on nende neemikule kandnud. Noorem poeg läks vaatama. Oli Kustas. Emal silmad valgusid täis soolast vett, nagu oleks laine lõõnud vastu nägu. Tooma suu oli vaid kitsas joon habemevõrus, vaade oli terav ja talumatult raske. Seda oli ta kartnud, oli aimanud, nüüd lämbus viimnegi lootusesäde.

Toomas võttis Ülemäelt hobuse ja vankri, täitis vankriredelid õlesasiga ja asus teele. Südames

kees tal viha ja kangekaelne soov haarata midagi oma pahkunud pihku ja purustada... Tahtis kasvõi joosta alla randa ja hävitada mere, ükskõik kuidas...

Kustas lamas rannakivide vahel ja paar vana kalurit valvasid ta juures. Nad tõstsid mereohvri vankrile ja lausuvad Toomale: „Oli sul hää poeg...“ Toomas vaevalt kuulis neid. Ta sõitis kodu poole mööda rannateed, selg kumaras ja rasketes saabastes jalad nagu kaks vettinud puunotti ripnemas üle vankriääre.

Kui ta vaatas poja rahulikku ning tardunud näkku ja silmas päikesekuldset merd, kadus kõik viha ta südamest. Kuid ka valu ja

halisev lein ei saanud sääl asu. Nutt ei ärata koolnuid... Imeline rahu, paratamatuse rahu asus ta hallidesse silmadesse ja südamesse. Ta tundis, et kui pojast oleks veel sõnaseadjat, ta ütleks: „Nii on see õige! Ärge hädaldage — nagu mul midagi viga oleks! Saab ehk sääl maailmaski sõuda — kui merd on!...“ Tooma pilk oli hell, kui ta vaatas pojale — ja siis merele. Juuksed ta kõrvade ääres olid aga hõbedasemad kui enne.

Päikesest voolas helendav valgus alla merepinnale ja hargnes paljudes ribades laiali randade poole. Need olid kui teed, mida mööda pidid käima surnud kalurite hinged, et minna Tolle juurde, Kelle päralt on randlased ja meri.

R. Uustal.

Märkmeid Euroopa noorsoost.

Nüüdisaegne elu ühes kultuuritaseme järjekindla tõusuga on loonud elava suhtlemise nii üksikute rahvuste kui ka kogu tsiviliseeritud ühiskonna vahel — liiklemistehnika kõrge tase võimaldab seda. Rahvaste ühistunde mõtet on juba vanal ajal õhutatud ja praegusaajalgi on seda tahetud realiseerida Rahvasteliidu kaudu, olgugi et see pole andnud eriti tähelepandavaid resultate. Tähtsamaks vahendajaks nüüdisajal on iga nelja aasta tagant toimuv sportlik suursündmus — olümpiaad. Siin õpivad rahvused üksteist tundma, siin võib keegi kolmas kahte rahvust külg-külje kõrval näha ja hinnata, siin sõlmitakse rohkesti sõprusidemeid maailma eri territooriume elanike vahel. Viimasel ajal

on hakatud rahvaste vendlust, sõprusust istutama juba noortesse, millest näitena võiks tuua viimast olümpiaadi Berliinis möödunud suvel, kuhu oli kutsutud ka iga võistlusist osavõtja rahva noorsoost esindusgrupp.

Käesolevas kirjutises püüan isiklike muljete kaudu esitada mõningaid jooni noorist, kes viibisid olümpia-noortelaagris, milline valdavas enamuses koosnes Euroopa rahvustest. Nooris pääsevad iseloomuomadused ka reljeefsemalt esile, kuna vanema generatsiooni juures nad alistuvad vahest suuremale enesekontrollile, mis ei võimalda nende jälgimist. Kuigi teisest küljest noorsoos on iseloomujooned veel välja kujunenemata, peaks nende esinemine siiski ürg-

semaid, päriuslikke omadusi välja paista laskma. Arusaadavalt ei taha see artikkel pretendeerida täiuslikkusele, kuna nende ridade kirjutajal polnud kõigiga suhtlemisvõimalusi, vaid siin on isikupärastest seisukohtadest lähtutuna tõmmatud ainult skitseerivaid jooni, kuigi on püütud ühe või teise rahvuse vaatluses ja kriitikas välja jõuda teatud seisukohale.

Esimesed, keda laagrivärvavisse jõudnult kohtame, on sinivalges dressis soome poisid — kohe tuntakse teineteist ning varsti kõlabki tuttav „Päivää!“ meie põhjanaabrite suust. Sellest esimesest tutvusest alates järgneb meil ka lähemaid kokkupuutumisi tuhandejärvemaa noortega. Sageli võib neid näha meie telgis ja vastupidi. Soomlased oma karedas põhjamaises iseloomus oskavad siiski olla südamlikud. Päris ladusasti saab nendega juttu „puhuda“, kuigi omas keeles. Soome poiste eesti keele oskust võib siiski lugeda

tublisti vähemaks kui meie poiste soome keele oskust. „Veri on paksem kui vesi,“ ütleb vanasõna; selle põhimõtte järgi käies kaldus võistlustelgi meie sümpaatia soomlasile mõne muu rahvuse ees või nende moraalne toetus meie sportlasile.

Rootslastega meil lähemaid suhteid polnud. Need pikakasvulised poisid jätsid iseteadliku, kuid sümpaatse mulje. Tundus, et nad kõik on üksteisele tublisti sarnased — nii, nagu me oleme harjunud kujutlema rootslasi. Samasugustena tundusid ka norra ja taani poisid, põhjamaalased suurema temperamendikuseta, kes ei lase end kergesti tasakaalust välja lüüa.

Siirdudes edasi meist lõunapoolsemate maade nooruse vaatlemisele, võib märgata mõnesuguseid muutusi rahvuste käitumises, kuigi ei saa nentida pidevat üleminekut, võib kahe naaberrahva esinemises näha suuri erinevusi. Sobivaks näiteks sellelt alalt võiks tuua meie lõunanaabrid lätlased. Nende olemises võis näha mingisugust arusaamatut uhkust — vist neist enestest tingituna ei meeldinud meilegi naaberlik suhtlemine nendega. Oma hallis vatis tundusid nad varblastesarnasena. Varblastest vasti ei saa lugeda aristokraatlikku linnuliiki. Viimane väide võib kujuneda liialt subjektiivseks, kuid paar tõika peaksid seda illustreerima kujukalt. Kui kuuled lõkkeõhtul või mujal, et läti poisid midagi kooris hüüavad, siis ikka on kuulda sagedastiesinevat „sõjahüüdu“: „Latvia, Latvia, sveiks, sveiks!“ mis peab tähendama: „Läti elagu!“ Kõlab päris ilusti, kuid teatud määral on sel „oma saba kergitamise“ maik juures. Või kui hommikusel laagri-

lipuheiskamisel kutsuti välja sün-
nipäevalapsi, siis lätlasi võis päris
sageli lillekimbust koostuvat kin-
gitust vastu võtmas näha. Selle
järgi arvestades pidanuks umbes
poolelt läti poistel sünnipäev lan-
gema augusti esimesse poolde.
Eeltoodud põhjusil tundusid lõu-
nanaabrid kuidagi võõrastavatena
ja heanaaberlike suhete arenda-
mine kaugele ei nihkunud ning
vahekord nendega jäi ebaloomu-
likult külmaks, olgugi et nende kui
meie naabermaalastega pidanuks
suhtlemine eriti elavaks kujunema.

Erinevat nooti osutasid poola
poisid. Neis pääses enam mõjule
slaavi südamlük iseloom. Poola-
kate telgis võeti meid alati rõõ-
muga vastu, nad olid ilmselt huvi-
tatud elust Eestis, noorte tegevus-
väljadest jne. Laagri lõkkeõhtuil
esinesid nad lõbusate ettekanne-
tega, millistest suurimat huumorit
pakkus nende külapolka. Rohke
tähelepanu osaliseks sai ka poola
poiste miniatuurne orkester, mis
sageli aitas luua lõbusat meeleolu.
Eriti agarad olid poolakad tutvus-
tama oma kodumaad turismimaa-
na, levitades ta üle huvitavaid bro-
šüüre. Viimast võimalust — rek-
laamitegemist oma kodumaale ei
jätanud peaaegu keegi kasutamata.
Paljudel rahvusgruppidel oli seks
hulgaliselt materjali pildirikaste
reklaamvihkude näol kaasa võetud.

Lähimaid suhteid peaaegu kõigil
noorsoolaagrist osavõtjail oli saksa
noorsooga, mitte ainult viimase
kolmekümmeliikmelise esindus-
gruupi kaudu, vaid ka laiemale
noortehulkadega. Saksa noorsoos
on viidud läbi kindel organiseeri-
mine, kuigi vabatahtlikul alusel.
Viimane on ainult teoreetiline ter-
min, sest tegelikult on asi selliseks

kujunenud, et mitteorganiseerunud
pole hiljem loota rahvusotsialist-
likus riigi- ja majanduselu-aparaad-
is nimetamisvääreid karjäärivõ-
imalusi. Seetõttu on pea kogu sak-
sa noorsugu organiseeritud, nii
tüdrukud kui ka poisid. Harva
võis näha kuski mõnda tsiviilrõi-
vastuses noort — kõikjal valitses
„Jungvolk'i“ ja „Hitlerjugend'i“
vorm. Nimetatud organisatsioonid
põhjenevad fašistlikul ülalt-
alla-juhtimise põhimõttel, vastan-
dina meie skautlikele organisatsi-
oonidele, kus liikmed ise valivad
endale juhi. Seetõttu võis noorte
välises esinemises märgata tugevat
distsipliini, juhi instruksioonide
kategorilist täitmist. Sõjaväeline
režiim moodustab pärisosa täna-
päeva noorsaksluse kasvatamisel.
Eriti võib mainida, et saksa noo-
rus on väga põhjalikult lennuas-
jandusest huvitatud, eriti enam-
kättesaadavast purilennust. Hit-
lerinoorte spordilaagrit külastades
nähtus, millise innuga oldi asja
juures. Nooremaile hääks lennu-
asjanduse algteadmiste andjaks on
mudellennuk, millest hiljem edasi
jõutakse purilennukini. Edasi on
laskeasjanduski tähtis tegelemis-
ala. Suurt ning järjekindlalt kasva-
vat positsiooni omab sport saksa
noorsoos. Kehalise kasvatuses aren-
damiseks kulutatakse suuri sum-
masid, soetades massiliselt sporti-
misabinõusid. Näiteks oli hitleri-
noorte laagri kasutada mituküm-
mend mootorratast, rääkimata
odavamast spordiriistust. Saks-
laste laagris avanes igal võimalus
näha ka noorsoo kõrget sportlikku
taset. Üllatava täpsusega sooritati
keerulisi massiettekandeid. Siingi
peab mainima, et kõikjal rõhutati
massi kui tervikut, mitte aga üksik-
isikut. See läheneb juba militaar-

„Tagahoovis“

M. Port

sele kasvatusel, mis alahindab indiviidi iseseisvust.

Puutudes kokku laiemate noorsoohulkadega võis näha väga sõbralikku suhtumist võõrastesse. Paljud olid isegi meie kodumaast huvitatud, küsisid üht-teist meie elust; üldiselt näikse saksa noorus Eestit võrdlemisi hästi tundvat.

Kontrastseks võrdluseks sakslasile võiks seada inglise noorsoo esindajaid. Viimaste käitumine erines eelkirjeldatute omast diametraalselt. Kui saksa noored esinesid rangedistsipliinilise rühmana, siis inglise poisid tundusid vaba härrasmeestegrupina, kus ülimal määral väljendusid inglise demokraatlikud kasvatusprintsüübid. Vastandina kõigile rahvusgruppidele, kus oli valitsemas vähemalt ühine dress, inglased ei omanud väliselt ühtlast vormi. Nende vabameelset käitumist peaks illustreerima viimimine hommikusel laagrilipuheiskamisel sageli aluspükstes. Nimeetatud tseremoonia toimus alati mõne rahvushümni saatel, kuid inglise poisid võtsid asja päris koduselt. Samuti ei hoolinud need pikakasvulised džentlmenid rivilisest distsipliinist, mis paistis neile olevat kaunis võõras. Toodud näited peaksid kujukalt näitama inglaste suurt individualiteeti, mis vahel kipub ulatuma isegi üle üldiste viisakusreeglite. Nii võime suuri erinevusi näha inglaste ja sakslaste kui ka itaallaste vahel (viimaseist on juttu hiljem): esimesil on rõhutatud üksikisik, vahest liialtki välja tõstetud, kuna viimaseil omab indiviidi tähtsust ainult massi moodustamisel. Ei saaks täiesti õigeks lugeda kumbagi printsüüpi, kuna juba elu mitmekestamise pärast peaks siiski individuaalsele vabadusele teatud pii-

rides eluõigust osutama. Vastasel korral kujuneks maailm robotite riigiks, kus kõik on mehhaniseeritud ja inimesedki pandud üksteisega kammitsasse. Arusaadavalt ei ole kasvatusviiside valikus noorsoo alati oma sõna ütelda, kuid siiski paistab, et inglise ja saksa pedagoogiliste printsüüpidega on ka nende omad noored üldjoontes rahul.

Fašistlikust riigivormist tingituna võis itaalia poiste juhtimisel näha sakslastele omast tendentsi. Välisdistsipliinilt olid mõlema maa noored enam-vähem ühtlased, kuid individuaalseil iseloomuavaldusil tuli ilmsiks itaallaste mitmeti elavam temperament. Need lühidakasvulised pruuninahalised poisid olid elavamaid tüüpe kogu noorsoolaagri koosseisus. Väga palju tutvusi (väljaspool ametlikke laagripüüre) löid nad saksa tütarlastega, olgugi et nende saksa keele oskus võrdus nullile. See on kujukas näide lõunamaisest temperamendist. Itaalia poisse üldiselt hinnates võiks tähendada, et distsipliin paistab olevat enam päälle sunnitud kui saksa noorsoole, kuna viimane eeldab massiesinemist loomulikumalt.

Lõunamaa temperamendi juurde siirdunud, peatugem Pürenee poolsaare noorte juures. Hispaanias valitsenud ja praegugi valitsevate segaste olude tõttu olid viimase maa elanikud esindatud ainult kahe-kolme poisiga, kuid portugali poistegrupp andis ka hispaanlastest, kes kõigi eelduste kohaselt viimaseist tunduvalt ei erine, teatud ülevaate. Põhiline lõunamaalase joon — tumedaverelisuus mustade juustega ja vähene kasv, pääseb ka portugallaste juures täiel määral maksvusele. Iseloomu jäl-

gimisel ei tohi jälle unustada põhjamaalasist erinevat kuumaverelisust. Parima näite selleks töid rahvatantsud, mida nad sageli gitarrihelide ja kastanjettideklõbina saatel esitasid. Eriti tantsus kui laiemate masside eneseväljenduses võib teha vahet ühe või teise rahva põhilises olemuses. Raskepärasesena, vahest isegi kohmakana tundub põhjamaa rahvatants kerge, kiiretempolise ja unistavasisulise muusikaga hispaania või portugali tantsu kõrval. Lõunamaalase hing on liikuvam, kergemini ekstaasi sattuv, kuna põhjaeurooplasis harilikult näeme tasakaalukamat eneseväljendust.

Euroopa idapoolsemate maade esindajate juures võib märgata juba tunduvat slaavi mõju. Rumeenlased, bulgaarlased ja lõunalaavlased olid need, kelle kaudu võis tutvuda slaavi olemusega. Ühist joont võis märkida kahel viimasel, nimelt keskeurooplastega võrreldes tublisti elavamalt temperamenti. Ebasümpaatseima ja vähimarenenuma mulje jätsid rumeenia poisid. Nende näojoontes oli tunda mingisugust algelisust, ebaeuroopalikku, nagu mõnele Ida-Venemaal elutsevale rändrahvale omast elementi. Samuti kujunes nende esinemine kuidagi vähekultuuriliseks. Ei tahaks siiski arvata, et Rumeenias poleks toredamaid poisse. Bulgaaria poisid jätsid päris meeldiva mulje. Nendegi näojoonis võis tunda mingisugust idamaisust, euroopalikkusest lahkuminevust. Sümpaatseimatena kolmest nimetatust esinesid lõunalaavia nooruse esindajad. Neis võis näha slaavi iseloomulikku tundmuslikkust ja lääne kultuuri tugevaid mõjusid teineteise kõrval. Välimuseltki näisid nad täiesti

lääneeurooplastena, mida ei võinud ütelda kahe eelkirjeldatud maa noorte kohta.

Suurimat tähelepanu osutati kreeklasile, kes olümpiaadi põhjendajatena kõikjal liikusid esirinnas. Neil avanes soodus juhus oma rahvuse propageerimiseks. Eriti huvitavate seelikute ja rautatud kingade tõttu nähti neis huvitavat kontrasti moodsale rõivastuskultuurile. Nagu juba üldiselt teada, ei tõuse praegusaja Kreeka nii vaimse kui ka kehalise kultuuri tase suhteliselt antiikaegse tasemeni. On näha, et praegune Kreeka pole enam maailmavalitseja, kuna Vana-Kreeka kultuuriline valitsus ulatub meie päevini. Vaadeldes klassikalisi skulptuure ja praegusaja kreeklase näojooni võib neis märgata suuri erinevusi. Kreeka poistest ei saa siiski midagi halba ütelda, kuid ka esiletükkivaid voorusi pole esitada.

Lõpuks peatume mõne reaga meie kaugema hõimurahva — ungarlaste juures. Ungari poisid sisaldasid endas tublisti enam lõunamaisi kui põhjamaisi jooni, erinedes tublisti oma hõimlasist. Nende seas leidis rohkesti häid võimlejad, kes lõkkeõhtuil esinesid peaaegu akrobaatiliste võimlemisnumbritega. Ei unustatud ka oma rahvatantsu tšardast, mis on tükk ungarlasest, kui seda võiks nii nimetada. Hõimusuhete põhjalikumat süvendamist nendega oli meid takistamas ajapuudus, kuigi üksikuid tutvusi sõlmiti. Nad olid ka meie keelest huvitatud, kuid oma keelega polnud meil midagi päale hakata — hõimurahvaste keelte ajalooline areng on läinud lahku ja teinud sugulasist väliselt võõrad.

Üldiselt Euroopa noorsugu hinnates võib märkida, et nooris avalduvad peaaegu kõik vanema põlvkonna jooned, kuid enam kaalumatu. Iga rahvus on sõltuvuses oma naabreist ja mitmete kohta võib tarvitada analoogilisi termineid. Viimasel põhjusel on ka käesolevas artiklis mitmed vähema rahvuse noored, kellega meil on vä-

hem kokkupuuteid, jäetud erilise vaatluse alla võtmata.

Hää on, kui juba noored õpivad tundma neid, kellega võib ette tulla ühe- või teissuguseid suhtlemisi. Sel teel kasvab arusaamine üksteisest ja rahvad võivad juu-gesti üritada tervemate tuleviku-ideede teostamist.

A. Reigo.

Künnimees.

*Väsinult, norus päi hobune saha een liigub,
künnimees kündman on põldude kolletand kaant.
Mulla lõhn hubane niiskesse õhku taas segub,
ümbrusen täiten nii raaguvat metsa ja laant.*

*Aeg-ajalt liigutab kübarat rasket
künnimees, pühkides laugudelt langevat vett.
Pastelden jalad päev läbi on märjad ja rõsked,
mullakord porina soendaman tursuvat kätt.*

*Hommikust õhtuni kädiseb kivide vahel
sahaleht terasest, käänaten kummuli maad.
Põllulapp selline leiba peab andma neil kahel,
kündjal ja naisel, — kuid ohakaid lõikuseks saab.*

*Päev-päevalt suureneb kivide raskete hunnik;
orjana küüruten korjaman naine neid vaost.
Hommikust ehani töötama kes neid nii sunnib,
künnimeest naisega, ligunult higist ja saost!*

Emalaul.

*Kuldkollaseks on puudel värvit lehed,
kuldkollaseid neid langeb kõnniteil.
Mu emakene nukker, kuhu lähed,
nii sageli, miks kõnnid sügisteil?*

*Kuldkollaseks on puudel värvit lehed
ning hõbedaseks läind see juuste helk.
Hell emake, sa kannad sügisehet,
su palgeidki on muutnud saatus kalk.*

*Su manu sajupäevil kurvil tulen
ning südameilt sul pihin valud kõik.
Ah, tunda tahan, hellik laps, et olen —
vaid sinu rüpen unub elu tõik!*

*Tean, emake, et muret palju olnu
ning kannatada valu tuleb mul,
sest haavuma liig kerge hinge v olen :
mu süidagi on tundlik nagu sul.*

12. 10. 37.

I. Rebane.

Väikeveli.

Ikka, kui mul raskè on, lähen oma mõtete jälil tagasi varasemale noorusmaale. Ja siis näen ma pikka mõisahoonet, milles me korteris olime, näen neid teisigi asunikke, kes jagasid meie saatust. Sää! seisab majatrepil Kärmi Nänn, majaperemehe ema, kes oli kõigile „mõisalastele“ hääsoovlikuks kaitseingliks, kuivetonud näos hellus ja päikeseline naeratus, käed asetatud ristamisi triibulise põlle alla. Ja ma näen oja, suuri päevalilli nagu kuldkettaid aias põõsaste vahel ja radu, kus käinud väikeveli ja mina. Kuid tänapäeval on palju radu juba kadunud, paljude asemele on võõrad jalad tallanud uusi.

Olin ülimal määral üllatatud, kui mulle ühel varasügisel hommikul anti kätte nii suur vabadus, et ma ei osanud sellega midagi peale hakata. Võisin minna, kuhu tahtsin: kruusaauku, kuhu Tedre lastel ja Uibu omadel oli ehitatud onne kivimürakate vahele, kaevatud urkadid pervede alla, loodud kindlusi ja kantse; vanadest pottidest, mõisaaegseist tormilaternaist, pangedest, plekkvitstest ja puupüssidest oli tekkinud sinna terve paradiis. Võisin minna ka oja äärde, kus oleks olnud hää väikese vesiveski juures päikesepaistel imestada selle maailma üle, mis ähvardas matta enda alla oma arusaadamatuse suuruses neid väikesi olendeid,

kes paterdasid õuedel, kilkasid, avastasid iga minut üha uusi omaette maailmu ja nutsid oma väikese südame tühjaks ema kareda takuse seeliku varjus, mis tihti lõhnas armsasti hapu seasulbi või aganate või lehmade järele. Aga samuti võisin minna Tedre lastega ja Uibu Värdiga Tõresohu kuremarjule, pidin aga jalga panema paksud sukad ja Kärmi Nänn aitas ilusti väikesed pastlad jalga panna, pikad paelad siiru-viiru üles mööda sääri. Ainult tema oskas seda nii uhkesti-kenasti teha! Ema andis mulle väikese kilumannergu, milles peaaegu sama suur võileib kui pühapäevanegi, ja ta silmad olid pehmed, kui ta lausus: „Ära sa ära kao! Ja ussi eest hoi!“

Oi, kuidas ma oleksin võinud kaduda! Teel sohu rääkis Värdis meile niisuguseid õudseid lugusid, et väike Tedre Kutt hakkas korra nutmagi. Mina julgesin vaevu hingata, kui läksime läbi Kõremäe kuusikust: iga puu oli یرهvil hammastega rõõvel ja igas põõsas oli trobikond punaseid alasti tapjaid; kraaksuvast varesest sai kotkas, kellele meie kõik oleksime olnud vaid väikeseks „sakuskiks“ — umbes nagu minu võileib temale, Värdisle. Ja et meile seda kõike demonstreerida, võttis Värdis mu võileiva, venitas oma suu kolm korda kõrvuni lahti, ja — leib oli kadunud jäljetult. Vaat' nii! Aga lõunaks kuluks küll niisugusele (olin veendunud, et see käis ka Värdis kohta) vähemalt hobune.

Soos mätaste vahel kõndides arvasin iga hetk ennast vajuvat läbi pehme maapinna allmaailma koletiste lõugade vahele. Mada!ad põõsad olid kui hallid hundid küürutamas, varitsemas. Paterdasime mätastikus ringi kui äsja munast

tulnud kanapojad, kellele iga õlekõrski on ületamatuks takistuseks, mis tõukab selle mannetu olendi ninuli maha. Hoidusime Värdisle võimalikult lähedale, tema oli lihtsalt kangelane: julgus rääkida niisugustest jubedatest asjadest nagu ennist kuusikus ja teel; koolis ta paneb naela kooliõpetajale istmiku alla, kinniistumise asemel tuleb koju; ja kui õpetaja talle järele tuleb, põgeneb ta katusele, kõnnib selle harjal ja یرvıtab. Seda ei tee talle keegi järele; ainult korstnapühkija tuleb korra või paar aastas, kõnnib katustel, tuhnib korstnais ja kisub truppidest nõe põrandale, nii et ema peab seda pärast küürima tuhavee ja vana vihaga. Aga korstnapühkijat me kartsimis: kui mõne meist kätte sai, tõmbas ühel musta kämbлага üle näo; teise lubas ühes luuaga korstnasse riputada, kolmanda hoopis linna turule viia. Eriti kartustäratav oli ta siis, kui ta pärast tööd istus meie trepile, ema tõi talle kruusi piima, leiba ja heeringat, ja ta hakkas siis sööma oma valgete hamaste kui terastalvade välkudes. Siis oli tore teda südame põksudes puuriida tagant vaadelda. Aga kui isa temaga jutles, siis võis talle minna hoopis ligidalegi, siis ta oli mõistlik.

Aga veel oli Värdis midagi ületamatut — ja see oli meie silmis kõige tähtsam: oskas keegi teine nii mehiselt kiruda, oskas keegi veel nii toredasti „meresuures-tükki“ lasta? Ei! Sest kuskil teises korteris ei läikinud ahjuots süljelärakatest ja ühegi teise poisi kohta ei öeldud: „Vannub kui vana mees!“ Meie vähemad ei võinud teha ühte ega teist — oli siis ju meile kõik keelatud, mis meid veidikegi huvitas!

Käisime soos ümber. Ega me palju marju saanud. Värdis ei viitsinud korjata, meist ei olnud veel korjajaid. Suhu rändas ka vahel mõni mari, kuigi need olid nii hapud, et lõuapäradest vulises suu valusat sülgel täis ja huuled läksid prunti. Ja kui rohkem sõid, siis ilmus äkki kaks pisarat silmaripsetesse — vaatasid uudishimulikult ringi ja kadusid ainsa hüppega rohelisse samblasse. Mina korjasin oma topsikese küll täis — emale.

Ega meil siis olnud aeda; aga isa rääkis, et kui mina suureks saan, siis on meil juba aed puude ja põõsastega, on uued hooned ja lehma on siis kaks korda nii palju kui nüüd! Ja mina käin karjas!

Me ei läinud kohe koju. Värdis viis meid läbi soo jõe äärde. Ta lubas säääl näidata kohta, kus on kuldkalad päikesepaistelises mada-

las vees, just purde ligidal, mis üle jõe viib. Suurte leppade varjus võrendikus olevat saarmas — niisugune võikollaste pulstunud vürudega, paksunäone, peaaegu täpselt nagu Kärmi Jaak. Ma tahtsin teada, kas tal „kalavinskid“ ka jalas on. „Kas on niisugune puss saapasääres?“ küsis Tedre Priidu ja sirutas oma käed laiali. Sellest järeldas Värdis, et oleme puupead, kes ei tea veel pooligi asju. Jõudsimisest soost välja heinamaale, mis lehmade poolt oli paljaks näritud, ja tatsusime hanereas mööda kitsast rada jõe äärde.

Päike paistis läbi leppalehestiku veele ja kruusane põhi läikis kuldsest värisevate lehevarjude vahelt. Kaugelt vaadatuna näis, nagu siblikis säääl parv väikesi kuldkalu. „Vaadaken'd ligemalt, siis näete alles, misukesed paksud teised nagu jõmmid!“ soovitas Värdis. Siis me kummardusimegi põlvitades purdele nagu kanapojad, kes oma lühikese elu viirastusliku muinaslool algel seisavad pühalikus harduses ja imestuses vihmaussi ees. Vaatasime jõe põhja. Üksikud kivikesed ja kruusaterad said eraldatavaks vetikauduses vees, leppkala seisis peaga lehevarju all, saba värises niisama hapralt nagu vesijuukse õrnroheline tuttki ta kõrval.

Tundsin ennast äkki väga kindlusetuna, püüdsin kuskilt kinni haarata ja leidsin siis, et mu ümborus on ebamugavalt märg. Upitasin enese ojas püsti ja olin valmis algama ägedat protestikisa selle äkilise kliimamuutuse vastu, kuid minu üritusele tegi lõpu enne augusti ühe teise hädalise tormilise tunnetepuhangu. See oli Tedre Kutt. Kui nägin teda nii sekundi murdosa vältel, suu karjumiseks

lahti, vett purskumas ta suust ja pisaraid silmist, meenus mulle mu pildiraamatust pilt, mis pidi kujutama vaalaskala. Tedre Leo abiga saime tagasi kuivale maale — märgadena. Värdi naeris ja küsis, kas ma läksin kuldkalu püüdma. Tol korral ma ei osanud seletada seda jõkkekukkumist; aga nüüd, kui tuletan meelde kõiki noid vingerpuse, mida Värdi mängis mulle ja teistele, siis arvan, et selleski märgas seigas oli suuri „tänuväärt“ teeneid just temal. Tal oli ainult tarvis liigutada nõtket purdelauda — ja siis see kõik tuligi.

Ei jäänud enam muud üle kui koju minna. Meid ei huvitanud enam saarmas, kellele nüüd Värdi kujutelmas isegi kuldhambad olid suhu kasvanud. „Olgu tal kas või Kärni äti „poolpütid“ jalas, ei mina lähe! Koju tahan!“ nõudsin mina. Aga halb oli käia. Püksid lotendasid ümber säärite, sukad kõditasid sääri ja pastlapaelad soonisid jalgadesse nagu tulised traadid — vaevalt võisin astuda. Hambad hakkasid külmast lõgiseema. Jõudsimme jõekäändude vahelt välja ja pöördusime põldude suunas. Juba hakkas silma hoonetekogumik vana uibuaiaga selle ümber, lõhmusteriviga kuuri taga koplis. Lõhmuste otsas olid suured kurepesad ja nende ümber kurgede äralennu ärevuses kihelev pere. Koplis olin ma juba üsna „pehme“, tuppma marssisin aga päris mehise tõnniga.

Eeskojas ei olnud kedagi. Köögiuks oli lahti, elutoa suletud ukse taga aga askeldati, räägiti ja keegi häälitseis hoopis imelikult, peaaegu ennekuulmatult. Äkki mulle turgatas pähe, et nii oli häälitse nud Tedre Kutt, kui ta oli päris armetult väike ja mina nimetasin

teda sitikaks. Ja üks olnud vene lase-Jüri kõnelnud samasuguses arusaamatus keeles, hoopis arusaamatumas, kui seda oli vana vene lase keel. Ma olin sellest mõtteavastusest nii masendatud, et läksin kööki, istusin küdeva ahju ette puuhalgudele ja jätkasin oma alustatud kaebelaulu. Tuli vuhises ahjus, keerates punase lillena lahti ja kinni oma õrnu kroonilehti. Mul hakkas soe. Sukad aurasid ja pastlakesed tõmbusid kuivaks.

Ma ei kuulnud isa tümpsuvaid samme, aga siis mind tõsteti üles ja mulle üteldi: „Toh-oh! No, kus sina oled käinud?“ Vaatasin isale külmalt otsa; mul oli kavatsus jonnakalt vaikida, et nii anda mõista seda suurt ülekohut: mind lükatakse vette, ma pean istuma siin märgades riides ilmatu aja ja siis alles küsitakse, kus ma olen käinud. Aga isal olid nii imeimelikud silmad: nad sädelesid, päris kilasid lõbususest, hoolest ja armastusest; ja usun, et isegi iga ta pigimusta habemekarva otsas oli tilk selget rõõmu, piisk sädelevat õnne! Isa asetask mind oma põlvele, surus mu põse vastu oma karedat lõuga (ainult pühapäeviti sai ta aega oma nägu kaapida tuliterava väitsega — proovisin sellega kord salaja endale asjakesi meisterdada) ja puristas mulle naerdes näkku. Siis andis ta mulle niisuguse laksuva suudluse, et mul tükiks ajaks kadus hingamisvõime, sest minu ninagi jäi ta pruntishuulise suu alla. Ta ütles mulle päris jalustrabava (õnneks ma ei seisnud) uudise: „Kuuled, kudas kisab! Kurg tõi sulle väikese vellekese!“ Leidsin selle olevat minu elukarjääri kahjustava teguri ja ma ei saanud võtta oma õlgadele osakestki isa rõõmukoormast.

Jutustasin isale oma kurva loo. Ta laskis Nännil kohe mulle kivid riided tuua, kooris mu ahju ees paljaks ja meie ühise jõupingutuse tulemusena olin varsti jälle „viks“ poiss. Nänn tuli elutoast kompsuga, mida ta hoidis õrnalt nagu kalleimat aaret. Märkasin, et selle ümber olid need, minu arvates otstarbetud riideesemed, mida ema oli valmistanud õhtuti. Sellest kompsust oli väljas päake ja kaks väikest-tillukest ilmetut silma. Nänni kuivetunud näo ümber oli naerukiirtest valgusring nagu Jeesus-lapsukese aupaiste. Sellest leiust tiivustatuna püüdsin vennakestki Jeesus-lapsukesega võrrelda, aga see oli võimatu juba sellepärast, et Jeesus-laps pildilt ei olnud mähitud niisuguseks abituks kompsuks. Tahtsin ta juukseid silitada, aga pidin sellestki loobuma, sest hämmastuseks leidsin, et tal neid ei ole. Kaotasin täiesti oma väärikuse selle väikemehe ees, pistsin oma kunagise harjumuse järele näpu suhu ja laususin: „Väikeveli...“ Tema aga oli nähtavasti sügavasti haavunud mu väärikusetu käitumise üle ja hakkas nõudma endale paremat seltskonda. Nänn viis ta äiutades ja kussutades teise tuppa — ema juurde. Mina ei võinud sinna aga minna, sest ema pidi olema haige ja väsinud.

Siis me hakkasime isaga ahju-suul tuha ja süte all „ameerikaid“ küpsetama. Tõmbasime nad pärast kepiga põrandale, isa võttis need tulised kerakesed oma karedate pihkude vahele, pigistas lõhki — ja siis me sõime neid. Ma ei ole kunagi ei enne ega pärast toda päeva näinud isa sellisena, nagu ta oli siis. Tol päeval sai ta mulle palju lähedasemaks, armsamaks.

Muidu tal oli ikka kiire, lõunat võttis ta tihti püstijalu ja õhtule sai alles öö hakul. Kui ta peoga mu põske silitas, siis tuletas see mulle meelde raspleid, mida olin näinud tislери-Antsu tööpingil.

Samal päeval lahkusid meie kured. Seisime isaga trepil ja vaatasime neile järele niikaua, kui nad vajusid metsa taha. Kahtlustasin selle kruuksuva kolmnurga juhti mulle venna toomises. Isa aga arvas vist teisiti, sest tema vaatas kaugemale kui kured suudavad iganes lennata.

Ja kui ma kuulen jälle kurgede kurba hääliitsust ja näen nende lõunasse suunduvaid kolmnurki, siis tean, et on väikevelle sünnipäev.

Leppisin varsti saatusega, mis tõi mu eluteele tolle alatasa rõkavalt kisendava poisipõnni-väikevelle. Nagu mäletan, aitasid selleks kaasa „kaajatsinaised“, kes tulid ema külastama ja tõi kaasa pearätikuisse köidetud kausikese kookide ja moosiga või midagi muud minu maiusroogadest. Minuga nad palju ei rääkinud; mõni ainult küsis, kuidas vend mulle meeldib. Siis mindi kohe ema juurde, kaelustati teda, haarati väikeveli sülle, kussutati ning kaaluti kätel ja tavaliselt leiti, et see jõmm on päris raske. Eriti huvitas neid, kas veli on isa või ema nägu. Kui mõni neist arvas, et ema nägu, siis sellest võisin ma veel kuidagi aru saada, aga et vennake võis isaga nii sarnane olla, nagu oleks ta tema suust kukkunud, siis oli see küll mulle kõige arusaamatum asi selles tumedas loos: niisama hästi oleks võinud võrrelda piimatilka tõrvapangega. Tavaliselt järgnes sellele päris küsimustesadu: kuidas on väikevelle

Sügisöhtu.

M. Port

tervis, kas ta magab, kas kisendab, kas tal on kõht korras jne. Õpetati mitmesuguseid rohte, ja et kõigil oli iga haiguse kohta teada mitu arstimist, siis ma arvasin endamisi, et väikeveli ei saaks terve oma elu jooksul hakkama niisuguse kangelasteoga, et ta jõuaks ära tarvitada kõik nood kõhuvalu ja paljude muude valude pulbrid ja vedelikud, terved panged võõga ja meega keedetud piima, terved vaadid mitmesuguste juurte, õite kui ka koorte teed ja veel muid keeruliste nimedega arstimeid.

Uibu memm soovitas väikeveltele „nämmu“ teha, sest „kaua's see inemeselais ilma üvätä ike elab“. Emale see vist ei meeldinud, samuti ka mulle mitte, sest ma olevat ka ise kord pidanud seesuguse vastikusega leppima. Et agarat eidekest mitte pahandada, laskis ema tal oma tahtmise järgi toimida. Uibu memm mälus tüki leiba suus pehmeks, sülitas selle riidetükile, mille siis köitis väikeseks nutsuks. Nägin, et ema võitles ägedalt, surudes midagi tagasi, mis ta kurgust välja tahtis volksatada. Püüdsin vennale märku anda teda ähvardavast hädaohust silmade pööritamisega, sülitasin nurga ja tegin õige kibeda näo. Kindlasti ma ei tea, kas ta minust õieti aru sai, kuid mehe eest astus ta igatahes välja. Kui Uibu memm tahtis nutsu talle suhu toppida, hakkas väikemees rabelema, avaldas vastumeelsust „jumalaviljale“ ja selle andjale tavalisel lärmakal ning sõjakal viisil. Uibu memm oli löödud, ja velle tähtsus minu silmis tõusis kohe paari pügala võrra.

Umbes nädal aega pärast seda toodi põõningult maha häll, isa korraldas seda veidi ja ema tegi

aseme mugavaks väikese õlekoti, padja ja tekiga. Siis pandi sinna väikeveli, isa lükkas hälli käima, ise naerdes ja õeldes talle ikka: „Uhha-uhha-uhhadii!“ Varsti anti see amet mulle. Algul oli see lõbus, kuid tüdisin peagi. Oleksin vaheatanud oma osa väikevellega; päälegi oli sama häll ka mulle olnud kord peljupaigaks, kus oli olnud hää olla varjul kõigi maailma murede eest ja aina panna isa-ema muretsema oma tüütu virisemisega.

Sügisese tööd olid alles lõpetamata. Pidin tihti jääma üksi koju väikevellega, kui isa oli kartuleid võtmas ja emagi läinud talle abiks või ta oli talitamas lauda juures. Niisugustel puhkudel läks lahti ikka äge „arveteklaarimine“ minu ja väikevelle vahel, ja mina paraku jäin peaaegu alati kaotavaks pooleks. Korra ema läks jälle välja ja kinnitas, et kiigutagu ma tasakesi, küll veli jääb magama. Veli aga tegi näo, nagu ei teakski ta, mis on õieti magamine. Ta imes ägedalt luttu, vahtis lakke, kus jalutas paar kärbest, sügades vaheti oma koibi ja imestades väsimuse üle, mis pugunud „kontidesse“ selle kena ja päikeseküllase suve järele. On säääl all näiteks too piimjas olevus, et torka aga lont tema udupehme naha alla ja söö ennast täis, et ei jõuaks enam lennatagi — aga näe, mitte ei viitsi!

Väikevellele meenus vist midagi ülitähtsat, ta laskis lutu suust rinnale kukkuda ja siis algas jälle see hästi tuntud lugu, mis oli ainus süüdistuskõne piimatu lutu vastu, minu vastu. Arvan, et isegi mähkmed ta tibatillukese keha ümber said oma osa, ja kärbsed, kes jalutasid kaugemale, punastasid oma kurjade mõtete pärast. Püüdsin

vennakesele selgeks teha, et see pole ometi viisakas — ainult Kärmi Jaak mõirgab purjus olles, nii et terve „mõis kõliseb“ — nagu ütles isa. „Olen'd mõistlik! Mamma tuleb varsti ja annab sulle tissi! Kuuled!...“ püüdsin talle selgeks teha. Märkasin, et väikevellega on juhtunud just nii, nagu ühe mehega vaevalt tohiks juhtuda. Mina ei saanud siin aidata. Teadsin, kui ebamugav vellel on, ja varsti lisandus tema ärakarjutud häälele minu värske eneseavaldus. Nii leidis meid ema.

Teinekord, kui asi väikevellega jälle nii kaugele oli arenenud, püüdsin ma rakendada oma tähelepanekuid ema toimingutest tema olukorra kergendamiseks, kuid minu päästetöö nurjus täiesti. Olukord oli lootusetu, ema oli kartulipõllul. Otsustasin põgeneda ükskõik kuhu. Jätsin vennakese üksi, jooksin välja ja peitsin enda keldrisse. Tõmbasin ukse kõvasti kinni, kobasin pimedas edasi, kuni jõudsin korstnani, ja vajusin sinna maha vanade korvide ja kastide kõrvale, kus olid elutsenud eelmisel aastal meie kodujänesed.

Pilkane pimedus oli mu ümber. Kopitunud õhk oli mörkjäs ja raskelt hingatav; muld keldripõrandal lõhnas vanadest kartulitest ja pimeduses kasvanud kartuliidudest; korstnalt tõmbasin maha kogemata tolmu ja ämblikuvõrgu vildikorra. See oli pehme ja niiske, muld mu põlvede all oli röske, nagu külma udu voolas üles mu liikmeid mööda; tundsin ennast nii väikesena ja mahajäetuna ning südames põles jonn kõigi vastu. Tõmbusin kerra üsna korstnajala vastu ja uinusin kramplikult nuuk-sudes, rahuldatuna sellest kindlast teadmisest, et see, mis nüüd uimas-

tavana ja rammestavana nagu vingune saunaleil mu üle laskus, võis olla ainult surm.

Kui ärkasin, oli keldriuks lahti ja väljast kumas vastu sügisene hall päev. Ema seisis mu ees, ma ei osanud arvata, kas ta nutab või naerab, aga vist tegi ta küll mõlemaid korraga. Tal oli villane rätik seotud ümber pää, seljas oli tal isa vana kuub, mis lõua alt nõelaga koomale kinnitatud. Ta seelik ja kuuekäised olid mullased, ta säärsaabastelgi oli nätske kartulimullakord. Olin külmanud mustikasiniseks nagu emagi. Ta mullane käsi oli sama külm kui rauatükk, kui tood selle talvel väljast sooja tupp; aga kui ta mind puudutas, hakkas mul ometi soe, nagu oleks olnud päris südasuvi: päike hõõgumas tulise kerisekivina taevas, mina laman unisena vidukil silmi põllupeenral, imen meest lõhnavat ristikehinaõit ja vaatan, kuidas jõuetu tuul katsub tühja valget pilvekäsna tõugata üle igava tae-vase sinivälja. Ta võttis mu käed oma pihku, silitas mu nägu ja juukseid, suudles mind, kuni mu nägu sai mullaseks. Võtsin ta porisest undrukust kinni ja tõotasin, et enam ei jäta ma väikevelle maha; ei teda, ei isa ega Kärmi Nännigi.

Läksime tupp. Nänn oli kuulnud vennakese kisa ja tulnud ja päästnud väikemehe ebamugavast olukorrast. Uks olnud lahti, väikemees oleks pikapeale lihtsalt ära külmanud. Kuid nüüd tal ei olnud midagi viga. Mina pidin aga enesest haiguste peletamiseks pool kruusi tulikuuma teed alla neelama, kuigi väitsin, see ei ole enam tee, vaid „karvavõtmisevesi“, mõeldes sellega seatapmisel esinevat protseduuri. Õnneks jäin hetkeks

üks tupp ja selle ajaga sain tee „tempida“ (nii ütles Jaak viina lahjendamise kohta) külma vett lisades päris parajaks joogiks. Teisel päeval oli mul aga päris kohutav nohu. Taskurätikäsitsemises ma ei olnud kuigi osav ja tagajärjeks oli see, et ema pidi mitu korda mu nägu harima seebi ja sooja veega.

Mäletan ühte päeva, kui tislери Ants oli meil. Ta oli olnud isal abis tööl ja tuli lõunale, kuna isa pidi ise kiiresti kuhugi sõitma. Ema tõi talle lauale suure kausiga auravat klimbisuppi, käskis Antsul lauda asuda ja ütles mulle, et tuleb varsti lauda juurest tagasi, siis saan mina süüa. Kiigutasin vellekest, vaatasin Antsu söömist ja lugesin supitilku, mis nirisesid taldrikule ta mustade sorusvurude otstest. Oli igav, alustasin temaga juttu:

„Ants, kas sa veel palju sööd?“ — „Söön küll!“ — „Kui palju? Kas kõik?“ — „Kõik!“ vastas Ants ähkides ja kivikaalujana higistades. Ta tõstis endale järjekordse taldrikutäie. Seda ei olnud kuigi meeldiv kuulda. „Kausi ike jätab järele ja heeringad ka?“ nõudsin murelikult. „Ega's ma raipehaud ole!“ ühmatas Ants — oli üldiselt teada ta iidne viha heeringate vastu. Mõtlesin, mida teha. Kõht oli tühi ja paljast heeringast-leivast ma ei hoolinud. Siis tuli mulle hea mõte. „Ants, kuule, kui sa ike kõik ära sööd, siis lähed küll lõhki nagu padakonn!“ ävardasin teda. „Mis-e Äh-äh-äh!“ naeris Ants. „Tõmban pütivitsad peale ja vehin jälle.“ Kinnitasin veel korra: Otsepikuti üle nina lähed lõhki!“ Olin kuulnud, et lehmad lähevad mõnikord sügisel ristikuädalal süües lõhki; või mina teadsin, kuidas see

No kut' te arvate — — — ??

just toimub. Nähtavasti pidigi mu ennustus täiduma, sest Ants katsus juba kõhtu, kergitas pükse, hüppas toolilt hakkas mööda tuba aietades karglema. Mul oli pööraselt heameel, naersin pisarad silmi. Oodatavat pauku ja lõhkiminekut siiski minu pettumuseks ei järgnenud. Ants tuli hälli juurde ja käskis mul sööma minna — tema saavat nüüd omaga paar päeva lahedasti elada (ta oli vanapoiss ja ei sallinud toiduvalmistamist). Sain nüüd ta tembutusest aru, aga ma olin üsna rõõmus, et ta lõhki ei läinud — ma ei oleks siis nii kiiresti süüa saanud.

Ants liigutas jalaga hälli, toetas oma karvase pea suurte kämmalde vahele ja ütles: „Ja-ah! Niisugune on see maailma elukene!“ Tundsin huvi selle vastu, missugune ta just on. „Noh, kas või sina! Mis sul oli häda elada enne, nüüd tuleb aga niisugune tirts, ja ilus elu kõik mokas. Oleks saanud sust pere-mehe, nüüd võtab see talu ka viimati endale!“ See oli tõesti midagi hirmsat, senistele kuuldustele vas-

tukäivat. „Siis võta kepp ja kott — mine sulaseks!“

Minu tulevases elust rääkisid ka isa ja ema. Isa üles kord, et oleks hea, kui jõuaks minu „välja koolitada.“ Vaidlesin sellele mõttele ägedasti vastu. Tänu Värdi hirmulugudele koolielust, oli too maja mu kujutelmas muutunud mingiks piinakambriks. Kahjuks oli kool ligidal, nii et sellest möödahiilimine näis peaaegu võimatuks. Minu lepimatust kuuldes lubas isa mind panna rätsepa juurde selliks. Sellega vaidund arutlused minu elusaatuse ümber.

Nii läksid sügised päevad, hallid ja igavad. Märjal õuel veeretis tuul viimseid lehti, mis ta kõrjanud puudelt; nüüd aga heitis need hooletult nagu laps, kes oma mängukannidest tüdinud. Tihti olid päevad udused; tühjad kurepesad raagus lõhmuste otsas paistsid vaevu mu tupp. Tuul oli siis endale pesa teinud soojale korsnakuule ja keerutas sealt suitsu maha õuedesse ja majade vahele.

Järgneb.

Kui abiturium Riias käis.

Oli õhtu. Väljas juba hämardus ja jaamahoone sisemust valgustasid suured laelambid, mis oma sinakas-tuhmi valgust vastsete abiturientide nägudele paiskasid, leides sealt uudishimu ja seiklustahet.

Oli see päev, mil alustasime suurt reisi välismaale — Riiga. Aegsasti olid kõik sõitjad jaamas kohal, sest ega rong ole mõni kaitseliit või päästearmee, kus oodatakse seni, kui kõik on hääks arvanud omad kondid kohale toi-

metada. Kes tuli siis kohvriga (suure või väikesega, nii kuidas kellelgi oli soovi ja tahtmist), kes pakikesega kaenla all või hiigelsuure sumadaniga, mida kõik onud ja tädid olid tulnud appi jaama toimetama. Üks abiturient oli hääks arvanud isegi kaks ülikonda kõigi juurdekuuluvate argumentidega kaasa võtta (üks ülikond oli tal muidugi seljas).

Kohal olid ka õpetajad, sest teadagi juba, et õpilasi kunagi ükski

kuhugi ei lasta, vaid igal sammul peavad neil ikka pedagoogid kaasas olema. Seepärast oli ka meile kaasa määratud kaks õpetajat, kummalegi klassile üks (abituumium koosneb kahest klassist), kuid teine pedagoog pole kaasõidus kuni viimse hetkeni päris kindel olnud, ja nii kerkinud päevakorda veel kolmas. Jaamas selgus aga kohutav tõsiasi, et kaasa sõidavad kõik kolm, peale nende veel terve hulk õpetajate prouasid. Meeled tõmbusid kipra, kuid parata polnud sinna enam midagi, jäädi vaid lootma kõige paremat.

Kohvrid seati jaamahoonesse suuruse järgi joonele ja jäädi ootama rongi saabumist.

Meile oli reserveeritud eriva-
gun. See oli õige avar ja „möödu-
kalt“ tolmune, mida mõned kaas-
võitlejad oma värskepressitud
pükstega kohe ära olid proovinud.

— hiiglakõrge õhushõljuv kabel —

Teised seda tolmusust siis enam muidugi proovima ei hakanud, vaid puhastasid pingid igasuguste ettejuhtuvate pehmete esemetega, pannes vaid tähele asjaolu, et viimased ei kuuluks isikliku varanduse hulka. Kui kõik oli ilusti puhtaks kühveldatud, tuli tõeline tolmupühkija ise (oli pikemapoole keskmist kasvu preili), suur lapp käes, mis enam voodilinale kui tolmulapile sarnanes, ja nühkis siis veel korra kõik ilusti üle. Arvas vist, et nii saab puhtam.

Rongi väljumisel lauldi kurblik-
lõbusat lahkumislaulu „Jumalaga,
neu...“ ja siis kihutasime täie
auruga piiri poole — muuseas eks-
pressiga.

Poldud veel Tartust kuigi kau-
gele jõutud, kui mõned koolijütsid
suure saladuskatte all oma kohv-
ritest üht-teist suhu hakkasid poe-
tama. Viisakus näeb aga ette, et
pole mitte kena, kui seltskonnas
üks inimene sööb ja teised seda
mitte ei tee. Seepärast vaadati
nagu natuke pahaselt noile häbe-
matuile. Varsti olid aga kõik „sa-
laja“ ja „teistele teadmata“ oma
moonatagavara juurde asunud, mis
vähemalt nädalase toiduhulgaga
võrdus, ja sealt vaikselt kõhu soo-
ve rahuldama hakanud. Kui siis
lõpuks avastati, et kõik „maitse-
vad“, polnud enam põhjust varja-
miseks, ja siis hakati juba avalik-
ult „sisse võtma“. Väikeste vahe-
aegadega kestis see kuni Riia
jaamani.

Vahepääl peeti jahti ajalehte-
dele ja muule väärtuslikule kirjan-
dusele. Et võimalikult suuremale
arvule korraga lugemismaterjali
pakkuda, jagati ajalehed nii väi-
kesteks osadeks kui vähegi võima-
lik, missugused anti siis üldsusele
silmaohu rahuldamiseks.

On ju teada, et noorus on „teadusehimuline“ ja et ta loeb ka ainult „väärtuslikku“ materjali, nagu seda on „Perekonnaleht“, „Uudisjutud“, „Jutuleht“ jne.

Piiril tuli „suur tollirevisjon“. Kästi avada kõik kohvrid ja pakid, taskud pahempidi pöörata ja püksi vooder lahti harutada. Olles selle kõik ettenähtud korras toimetanud, jäime ootama revidenti. See aga ei tulnud ega tulnud ja jäigi lõpuks tulemata.

Riias vagunist välja astudes märkasime suureks imestuseks, et rong oli sisse sõitnud suurde halli. Polnud vaja enam jaamahoone ust otsima hakata, vaid olime kohe korraga kohal. See oli kiiduväärt. Nägime siis ka seda vedurit, mis meid piirilt siiani oli vedanud. See oli hiigla kõrge, maa ja taeva vahel edasi liikuv katel, ainult rattad ühendasid seda maa — nii muuseas.

Jaama oli meile vastu tulnud üks sashabemega teejuht näpitsprillidega, mille must pael suure kaarega rinnaesist kattis, pikalt etteulatuval kondisel ninal. Ta oli täpselt vana Moosese enda nägu, välja arvatud prillid, mida Moosel arvatavasti ei olnud. Ta viis meid läbi öise Riia sinnapoole, kus olid meile määratud voodid ja soe teevesi.

Jõudnud hirmsa kolina ja müri naga oma öökorterisse (olevat olnud mingi turistide kodu) ja otsinud endale sobiva vahendi magamiseks (s. o. aseme), oli muidugi järgmiseks tööks söömine. Keegi ei arvestanud aga seda, et oli lubatud vaid väike ja õige vaikne sööming, et mitte segada majarahva öörahu. Toodi „päevalgele“ kogu ekskursiooni ajaks (ja muidugi ka tagasiviimiseks) määratud toi-

dumoon ja asuti ennastsalgavalt seda söögihunnikut kahandama, tundes erilist häämeelt sellest, et kõhuke läbielatud tähtsa päeva puhul erakordselt palju võis sisse võtta. Siis aga ütlesime „all right“ ja tegime üksmeelse otsuse (mõningate eranditega), et läheme magama.

Enne aga — saksa keele raamatust olime lugenud, et hotellides pannakse kingad õhtul ukse taha; kingad läikivat siis hommikul paremini kui jalanõud saapapoe aknal. Üks tuba poisse viis ka oma kingad ukse taha hea lootuse ja usuga, et kui juba raamatus nii viisi kirja on pandud, küllap lugu siis ka nii on.

Hommikul oli aga ukse taga kuulda suurt kihistamist ja sädinat. Kutsuti ka majavanem kohale ja naerdi siis üheskoos vägevat naeru. Ukse taga ilusti reas asetsevate kingade omanikud pidid konstateerima fakti, et kingad polnud öö jooksul paremaks muutunud ühtigi. Muidugi — pettumus oli suur. Ja selge oli ka see, et asjata on olnud kõik tarkuste ammutamine tollest saksa keele raamatust.

(Hiljem selgus, et seda õpitud tarkust võib siiski veel kord kasutada, kui reisime Saksamaale ja peatume ühes teatud hotellis.)

Riia, lätlaste esinduslinn, on niivõrd omapärane, et meie väikelinlaslik silm sellega kuidagi harjuda ei suutnud. Igal pool majade vahel asetsevad suured rohumaad kõverate puujuurikate ja lepavõsastikuga. Siin-sääl oli lillepeenraid, kuid lilled pole Riias sugugi nii nõudlikud kui meil — nad kasvasid samahästi ka ilma peenardeta. Arusaamatuks jäigi siin asjaolu, milleks üldse lillepeenraid pidada.

Ühtluse mõttes võiks kõik need kaotada või neil mingit nõudlikumat taime kasvatada, nagu näiteks kõrvitsaid ja kurke. Need oleksid linnavalitsusele ka kindlasti palju tulusamad, ja linnakaunistamise ülesande täidaksid nad samal ajal suurepäraselt.

Ei tea, kas oli see tingitud meie kaasasõitnud õpetajate kunstnikuverest või ekskursioonijuhil liigsest agarusest, igatahes käisime läbi kõik kunstimuseumid ja -näitused, niipalju kui neid tol korral Riias üldse leidis. Vaatasime ka Läti Rahva Muuseumi. Ruumid, kus loetletud asutised asusid, olid kõik väga toredad... ah ja, ja väljapanekud — noh, olid mis nad olid, tähendab, ma tahtsin ütelda: oli väga tore — küll oli sääal palju värvilisi pilte, suuri ja väikesi, kuldraames ja ilma.

— tünnides löövad mundrimehed takti —

Esimese õhtu saatsime mööda tsirkuses, kus nii mõnigi kaasvõitleja õppis juurde „uuemaid Riia nõkse“, et neid siis õhtuti kaasmaalastele demonstreerida.

Tsirkusest koju tulnud (muidugi ei tulnud me otseteed koju, vaid nautisime enne veel õige mitu tundi Riia õist ilu, et siis puruväsinult eksireisidest oma öökorterit ootamatult enese ees näha), nägime üht tegelast juba magamas ning vahetevahel rahuldustundega suud maigutamas. Ei siin olnud pikka juttu: ta tõsteti ühes voodiga ukse taha. Hommikul ärkanud, oli ta unise pääga prouade magamistuppa sisse tunginud. Kuid ega sellest polnudki midagi erilist. Ta oli ise jälle välja tagasi tulnud ja õige ukse üles otsinud.

Pühapäevane öö — see oli viimane Lätis magamine, seepärast tuli seda kuidagi jäädvustada. Kuid kuidas nimelt? Muidugi tuli teha pilt. Seks otstarbeks aeti ühte hunnikusse kokku kõik, mis iganes toas leidis: madratsid, tekid, padjad, toolid ja taburetid, pesukausid ja veeämbrid — ning ise hüpati veel kõige otsa. Siis tegi magneesium igavese käraka, ja tuba oli maani paksu suitsu täis.

Hommikuks oli paljudel poistel habe kasvanud — hiljem tekitas arusaamatusi kingakreemi-karpide tühiolek.

Järgmisel päeval oli suur „sala-kauba“-kokkuostmine üle piiri viimiseks ja õhtul algas sõit suurte varandustega Eesti piiri poole. Usun, kõikide mõtted viibisid Tartus, kui me sinnapoole tossutasime...

Ah ja, unustasin hoopis, et pidin teile midagi jutustama ka Riias enesest.

Et Riia linn asutati a. 1201, seda te juba kõik teate, ja seepärast ma seda enam ei ütlegi. Majasid on sääli suuri ja väikesi, kõrgeid ja madalaid — just nagu meilgi. Silma paistab vaid elamute rohke arv ja ka see, et majad on üldiselt ühe või kahe korra võrra kõrgemad kui meil. Sellest järgneb, et Riia pole millegi poolest parem kui meie ülikoolilinn Tartu, sest tuleb ikkagi meeles pidada, et oluline pole mitte kvantiteet, vaid kvaliteet, ja seda viimast leiame Riias küll kahjuks väga vähe. Paljudel majadel on veel küljes igasugust kribu-krabu, majade katuselt jõllitavad püstisabadega kassid, mis nii mõnegi Riia-külastaja hoopis ära võivad kohutada.

Läbi linna jookseb jõeke, mida elanikud ka Väinaks nimetavad. Sellel sõidavad aurikud (korstnaga või ilma, nii nagu seda omaniku kapital just lubab) ja laevad edasi-tagasi, millest mõned päris suured näisid olevat.

Üle selle veekogu on ehitatud kaks raudteesilda, mis süngelt teineteise kõrval vee kohal kõlguvad. Miks just teine esimese kõrvale on asetatud, seda selleks, et esimene sild on juba küllalt vana ja ta võiks lähemal ajal kokku langeda. Niikaua sõidetakse nüüd veel mööda vana silda, kuni see vette vajub, ja siis hakatakse tarvitama juba aegsasti valmis ehitatud uut silda, mis muuseas praegu roostekoorma all looka on vajunud.

Edasi! Keset linna on püsti aetud hiigelsuur kivitulp (üle 30 m kõrge), mis erilist tähelepanu väärrib selle poolest, et kivi on toodud Itaaliast.

Liiklemisabinõudena tarvitatakse Riias jalgrattaid ja voorimehi, siis

ka omnibusi, tramme ja autosid; sellest järgneb, et liiklemine Riias on võrdlemisi elav.

Seda liiklemist juhivad Riias erilised mundrimehed seks otstarbeks keset tänavat ülesseatud tunnidest, lüües sääli agarasti takti.

Unustada ei tohi ka seda, et üle tänava võib minna vaid erilisi suuri naelapäid mööda. Tänavanurkadele on püstitatud raudaiad (umb. 60 sm kõrged) kettidest ja lattidest selleks, et inimesed pimeas oma nina sääli veriseks võiksid lüüa. Sellest on saanud need aiad ka oma nimetuse: verised ahelad.

See on minu tagasivaade abituriumi seiklusrikkale Riia-reisile. Pean tähendama, et huvitavaid juhtumeid oli tõesti nii palju, et... Kuid lähemate aastakümnete jooksul (sest aeg möödub lennates) ilmub sellest kindlasti pikem teos, mida palun aegsasti oma raamatukogusse soetama hakata.

12. nov. 37.
Tartu.

O. Kuusik.

Meie — külvajad noored.

*Me rinnus tuikab noorusrõõm,
me nagu vallal veed:
ei kohuta meid vaenulõõm —
meil lahti meheteed!*

*Kuid mehelt nõuab mehetööd
me kodu ja me maa,
et Eesti elu hallaööd
kord surmata ei saa.*

*Ja tuisaku ka torm või tuul --
me varasalveks muld,
kust külvajale lõikuskuul
on tasuks terakuld.*

*Me eesti rahvast, maad ja merd
nüüd ühte köidab töö.
Jää vabaks — veel on vaprat verd
ja mõõka kannab vöö!*

*Sa võta vasar, haara piht
ja tulist terast tao —
sea endal üles õige siht,
ei külvitöö siis kao!*

11. 11. 37.

A. Sarv.

Vanake Soo.

Soo, suur ja vägev soo, miks vihati sind aastaid poolsada tagasi, miks kardeti sind siis nagu suurt magavat metslooma, mindi sust kaugelt mööda nagu kartes sind äratada? Sa mäletad hästi seda aega. Kui mahajäetuna tundsid end tollal, kuigi su põues põles suur armastus kõige elusa vastu, — nii suur, et igäihe, kes su laiale rinna-le astus, sa oma kaissu võtsid, seda suudlesid ja tormiliselt embasid.

Kuid sa olid metsik, su suudlused liiga lämmastavad su õrnadele külalistele. Eksinud karjusid, rabelesid su kaissu sattudes, kuni närbusid — silmis õud ja huulil need. See vihastas sind, suur uhke soo, su kirm muutus metsikuks vihaks ja sa kägistasid vaesed olevused, lämmatasid nad.

Hirmus olid sa neil päevil oma vihas, su hingus oli külm ja niiske. Põllud ja niidud kartsid su külma hõngu, valge hallasärgi tõmbasid

nad endile kaitseks peale. Õudne olid sa neil päevil, sina ja su ümborus. Inimesed käisid ümber nukra näoga, kurtsid ja hädaldasid, needsid sind, sest sa olid neilt võtnud nende leiva. Sa nägid nende häda, kuid see kihutas sind veel enam: kui ei tahtnud nad su armastust, siis saagu nad su viha ja vaenu. Sa eksitasid ja meelitasid hiliseid teekäijaid oma hõlma ja tundsid rõõmu nende hukutamisest.

Pikkamisi haihtus su viha, maad andes kahetsusele ja nukrusele. Siis peitsid sa end valgesse udulini-kusse ja nutsid. Sul oli kahju neist, kes su põues mädanesisid, kuid veel enam kahetsesid sa iseend. Sa kadetsesid metsa, mis uhkelt kerkis su kõrgel lõunakaldal. Miks armastasid inimesed, loomad ja linnud seda upsakat metsa, miks nad läksid lauldes ja hõisates, miks otse tikkusid sinna?

Seda ei suutnud sa mõista. Sa ei teadnud, et su pea on vanadusest paljas ja su süda külm, su põue aga täis mäda ja rooja. Sa hakkasid kõike vihkama, kes elas ja lõbutses; seda enam hakati sind põlgama. Need olid sul viletsad aastad.

Kuid siis tulid ühel päeval mehed läikivais säarikuis, mõõtsid su vägevast, karvast rinda, puurisid auke su põue ja läksid taas. Sa arvasid, et nad ei leidnud, mida otsisid. Nad tulid aga tagasi, tuues ühes hulga töölisi ja masinaid. Kõvemale kohale su rinnal ehitasid nad suure majamüraka ilmatu pika korstnaga.

Siis olid sa jälle suur, võimas soo, olid õnnelik, et otsiti sind üles su üksilduses ja et sinu pinnale rajati säärane ehitis. Sa olid uhke sirgele korstnale, mis näis ulatuvat pilvisse; kaugele näitas see, kus asub vana, uuesti ellu ärrganud soo. Olid uhke masinaile ja ka töölisile, kes askeldasid usaldavalt su rinnal. Ja hea meel oli sul, sa unustasid oma kurjuse.

Kuid milleks kõik see — suur hoone ja nii palju inimesi? Mida kaevati ja otsiti su põuest, seda sa ei mõistnud; kuid sa ei mõtelnudki sellele — sa olid õnnelik.

Ja nüüd on valmis suur hoone, hiigelmasinad ta sisemuses väristavad nii sõbralikult sinu vana, nukrusest ja vihast, kuid ka kaotsiläinud armastusest läbi imbutatud rinda ja muudavad selle soojaks. Mina kutsun seda su armastuseks, õigeks armastuseks, mis kandub edasi hiigelhoonest väljuvate traatide kaudu inimeste elamutesse, muudab need soojaks ja valgeks.

Ja sa oled õnnelik, vanake Soo, kuigi su põues uuristatakse ja kaevatakse, tükkhaaval varastatakse su vanas eas ärrganud armastust. Kuid sa oled rõõmus, sest sa oled suutnud inimestele head teha. Sa ei hooligi sellest, et nad su sooja armastuse tähele panemata jäta- vad, vaid armastavad ja austavad su valuga sünnitatud last—elektrit.

Ja sa oled õnnelik, lõpmatult õnnelik.

Vabakunstnik August Nieländer'i juubeli- kontsert.

Meie koolide laulu- ja muusikaõpetaja ning orkestrijuht August Nieländeri viiekümnenda sünnipäeva puhul korraldati „Vanemuise“ kontsertsaalis juubelikontsert, kus esinesid suurendatud puhkpillide orkester ligi viiekümneliikmelises koosseisus juubilari juhtimisel ning solistid G. Milk-Barrot, R. Jöks, L. Milk ja dr. K. Brückner.

Orkestri poolt esitati kava esimeses osas Tamme avamäng „Kalev ja Linda“, läbilõige Tšaikovski balletist „Luikede järv“ ja Lacomé hispaania süit „La Feria“, mis juubilari asjatundlikul juhtimisel hästi mõjule pääsesid.

G. Milk-Barrot laulis kolm laulu: palve Puccini oop. „Tosca“, Merikanto „Metstuvi helid“ ja Arditi valsi „Suudlus“, millest meeldivaim oli viimane.

L. Milk esitas klaveril Chopin'i „Scherzo“ cis-moll ja Liszt'i „Taran-tella“, näidates väga head tehnikat. Meeldiva mulje jättis R. Jöks pehmetämbrihise häälega ja ilmekalt esitatud kahe aariaga, Tšaikovski oop. „Eugen Onegin“ (Lenski aaria) ja Verdi oop. „Luisa Miller“. Kõrgeklassilise tehnikaga ja hea interpretatsiooniga kandis ette dr. K. Brückner Dvorák-Kreisler'i „Slaavi tantsu“, Paganini-Kreisler'i „Caprice'i“, Vecsey' „Valse triste'i“ ja Dinicu-Heifetz'i „Rumeenia tantsu“. Kõik solistid andsid publiku tungival soovil lisapalu.

Lõpuks esitas orkester juubilari juhtimisel Litolff'i efektse avamängu „Maximilian Robespierre“. See helind nõuab orkestrilt palju pingutust, kuid peab ütlema, et ta juubilari juhtimisel sai ülesandega hästi toime.

Juubilarile toodi tervitusi isiklikult kontserti korraldava komitee nimel dr. Negro poolt, kes märkides juubilari suuri teeneid meie muusikaelu arendamisel andis talle üle loorberipärja; siis Eesti Korporatsioonide Liidu ja koori, korp! „Revelia“ vilistlaste, koduvalla Vana-Kuuste ja Tartu Tule-tõrje brigaadi poolt. Viimaselt anti juubilarile üle ümbrik ja Vana-Kuuste Lauluseltsilt auaadress. Pääle selle oli saadetud juubilarile hulk telegrammilisi tervitusi.

Kontsert jättis igapidi hää mulje. Olgu muuseas mainitud, et juubilar sel-lel kontserdil tarvitas esmakordselt meie koolide orkestri poolt talle annetatud taktikeppi.

Rahvast oli kontserdil kahetsetaval kombel vähe. Eriti pani imestama, et ka meie koolide õpilasi oli vähe-võitu. Ehk hirmutas mõnda neist see asjaolu, et pääle kontserti polnud ette nähtud tantsu!?

Uue „Vanemuise“ kontsertsaali kohta peab ütlema, et seepole täiel määral õnnestunud. Esiteks jätab soovida akus-tiline külg. Publiku vähese arvu juu-res annab end tunda liiga suur kõla-kandvus, mis eriti tuli ilmsiks puhk-pillide orkestri ettekannete ajal. Tei-seks on lava konstruktsioon puudulik. Tagalava on pindalalt liiga väike, puu-dub koht klaverite mahutamiseks, nii et tuleb neid alati kontserdiks tõsta lavale, ja seda kontsertsaalist.

Muide eriti meeldiva mulje jätab saali värvitoon ja valgustus.

J. J.

KOOLI KROONIKAT.

ENESEKASVATUSERINGI

juhatajaks valiti E. Schoch V-t, laeka-hoidjaks U. Veber I gümn. ja kirjatoi-metajaks O. Linde V-t.

Tegevuskavas on ette nähtud refe-raat- ja vaidluskoosolekud. Lisaks nen-dele kavatakse korraldada veel poeg-lastegümnaasiumi, keskkooli, tehnika-kooli ja tehnikumi õpilaste vaheline kirjandate võistlus.

Ringil on praegu liikmeid poole saja ümber.

KUNSTIRINGI TEGEVUSEST.

Ringi juhatajaks valiti O. Linde V-t, abijuhatajaks M. Port I gümn., laeku-riks T. Põderson I gümn. kirjatoi-me-tajaks E. Schoch V-t.

Ringi korraldusel toimuvad kooli aastapäevapeo plakatite võistlused. Töö-

koosolekul on töötatud akvarellidega. Ringi hooldaja õpet. J. Nõmmiku poolt on antud juhtnõore plakatite valmistamiseks.

Edaspidises tegevuskavas on ette nähtud kunstinäituste külastamine, akvarellide, söe- ja pliatsijoonistuste valmistamine ning referaate kunstiküsimuste üle.

Ringil on liikmeid 25.

TEHNIKARINGI

selleaastane peakoosolek peeti 26. okt. Koosolekul valiti ringi juhatajaks V. Kolberg, kirjatoimetajaks A. Neggo ja laekuriks E. Karing.

Siiani on ringis peetud üks töökoosolek, kus refereeriti teemal „Lennu-asjanduse ajalugu“.

Ringil on kavas pidada terve rida referaatkoosolekuid ja korraldada ekskursioone.

Liikmeid on registreeritud üle 50.

LASKURRING.

Käesoleval semestril peeti Laskuringi pääkoosolek 15. okt. 1937. Juhatajaks valiti I. Hango, laekuriks Th. Pödersson ja kirjatoim. U. Veber, kõik kolm I-g. klassist.

Laskuringi ülesandeks on õpilaste lasketaseme tõstmine ja töökavas: laskeharjutuste, referaatkoosolekute ja laskevõistluste korraldamine. Ringi liikmete arv ulatub sajani.

MALERING.

Maleringi pääkoosolekul valiti maleringi esimeheks J. Paberit V-t, kirjatoim. E. Kurrik V-t ja laekuriks O. Lukk I-g.

Maleringi liikmete arv on 80.

Maleringi korraldusel avati 5. nov. turniir koolimeistri nimele. Õpilane E. Kurik andis 5. nov. simultaani. Simultaanist võtsid osa kaheksa õpilast. Simultaan lõppes E. Kuriku kasuks +7,5 = 0. E. Kurik andis teise simultaani 9. nov. Osavõtjaid oli seitse. Simultaan lõppes E. Kuriku kasuks +7.

Tulevikus kavatakse malering korraldada välkturniire, simultaanõhtuid ja võistlusi mõne teise Tartu kooliga.

Maleringi juhatus on otsustanud oma käsutuses oleva raha eest osta kirjandust ja täiendada malendite arvu, nii et saaksid võimalikuks simultaanõhtud kümnele ja enam osavõtjale.

FOTORING.

Fotoringi juhatus kujunes pääle valimisi järgmiseks: juhatajaks sai Olev Kuusik (V-r), sekretäriks E. Zeiger (V-r) ja laekuriks A. Sarv (III-t).

Otsustati korraldada kursusi, et laiendada õpilaste seas teadmisi fotoasjanduse alal. Praegu on teoksil fotokursus algajatele. See lõppenud, korraldatakse kursus edasijõudnutele. Kavas on ka eriloengud mõningate spetsiaalküsimuste üle. Lähemaks ürituseks on fotonäituse korraldamine.

HUMANITAARRING.

Ringi juhatajaks käesoleval semestril on R. Uustal (V-r kl.). Juhatusse kuuluvad veel E. Noorkukk (V-r) — abi, S. Kuusik (V-r) — laekur, H. Laurits (V-r) — kirjatoimetaja ja I. Rebane (I-g) — abi. Ringi töökavas I veerandil oli referaat hõimuküsimustest E. Noorkukelt. Tähtsaimaks ürituseks edaspidi on kõneoskuse taseme tõstmine meie koolides kõne- ja deklamatsioonivõistluse näol. Kavas on ka tutvumine lähemal ajal ilmuvate eesti kirjanike teostega referaatõhtute korraldamise teel.

SPORDIRING.

Ringi juhatus käesoleval semestril on: E. Koplus (V-r) — juhataja, J. Treufeldt (I-g) — laekur, R. Sild (V-t) — kirjatoim., R. Uustal (V-r) — kergejõustikuosakonna juhataja, E. Nõmmits (V-t) — käsipalliosak. juh. ja K. Lehela (V-t) — talispordiosak. juhataja.

Ring on senini aktiivselt tegutsenud kergejõustiku ja käsipalli alal. On osa võetud TKSE kergejõustikuvõistlusist ja saavutatud III koht. Üksikul aladel esikohti saavutasid Till (kuulit. — 14,71) ja Uustal (kaugushüpe — 6,32). Edaspidi kavatakse korraldada kergejõustiku sisevõistlused.

Käsipallimeeskonnal toimus külas-käik Tallinna Poeglastegümnaasiumi meeskonnale. Meie meeskond võitis

võrkpallis Tallinna Poegl. Gümnn. (2:1) ja Gustav-Adolfi Gümnn. (2:1), kuna kaotas korvpallis Poegl. Gümnaasiumile (27:29) ja Westholmi G-le (23:38). Üldiselt võib meie meeskonna esinemist Tallinnas täiesti kordaläinuks lugeda, sest meeskond suhtus võistlusse täie tõidusega. Tallinna Poegl. Gümnn. meeskond külastab meie meeskonda Tartus 5. ja 6. jaan. 1938. Praegu toimuvatel TKSE käsipallivõistlusil esineb meie ring täiel rindel. Sel semestril korraldatakse klassidevahelised käsipallivõistlused koolide meistri nimele.

Talispordi alal asutakse tööle lume saabumisega.

LOODUSTEADUSTE RING.

Loodusteaduste ringi juhatus käesoleval semestril on järgmine: H. Evert (V-r) — juhataja, E. Zeiger (V-r) — laekur ja V. Masing (I-prog.) — kirja-toimetaja.

Ringi korraldusel oli 1. okt. s. a. huviküllane referaatõhtu valguspiltidega, kus refereeris hr. K. Haas Lapi-maast.

Edaspidises tegevuskavas on õppekääkude korraldamine mitmesuguseisse vabrikuisse, referaatõhtute pidamine ja töökoosolekute korraldamine kooli laboratooriumis.

USULIS-EETILINE RING.

Käesoleval semestril alustas oma tegevust Usulis-eetiline Ring. Mainitud ringile pandi alus asutamiskoosolekul, millest võtsid osa vanemate klasside esindajad ja ringi hooldaja-õpetaja hr. J. Kimmel. Juhatusse kuuluvad: I. Rebane, J. Aavik, J. Treufeldt ja V. Adamtau. Ringi viimaseks aktsiooniks oli huviküllane referaatkoosolek, kus refereeris hr. J. Kimmel teemal „Usk ja teadus“.

Ringi edaspidises töökavas seisab veel vastavasisuliste referaatide korraldamine, jumalateenistuste pidamine jne.

ASEMIKEKOGU TEGEVUSEST.

TPG, TPK, TTK ja TT Asemikekogu pidas 1937./38. õ.-a. I semestri esimese koosoleku 18. okt. Päevakorra huvitavamaks küsimuseks oli õpilaskonna vanema kandidaatide ülesseadmine. Kandidaatideks valiti Linde, Uustal ja Koplus.

3. ja 4. nov. toimusid õpilaskonna vanema valimised, kelleks valiti Olav Linde 325 häälega, Uustali 202 hääle vastu, kuna aga Koplus pidi oma kandidatuurist loobuma.